

je, hisz nem azonosíthatók az egyes jelene-
tek körülményei, ok-okozatiságuk homály-
ban marad – s ebben az álomszerű jelenetek
is közrejátszanak. Mintha azt példázná ez a
próza, hogy mennyi módja van érzelmeink
kifejezésének, ha hagyjuk az érzékeinket, a
képzeletünket, a nyelvünket kibontakozni, s
nem a tudatunkba rögzült kifejezésekre
apellálunk: „Csak amiatt nem merültem el
kenyérdarabként ebben a tejsűrűségű köd-
ben, mert agyam minden végtagomba eljut-
tatta figyelmeztető hullámain, amelyek egy
másik ember létezéséről verődtek vissza.”
Hihetetlenül érzékenyen sikerül az árnyala-
tokat megragadnia, ezért is maradnak
jelentésteliek kontextusukból kiragadva is
ezek a szinte minden oldalra jutó, igen jól
idézhető mondatok. A történetyszerűség hát-
térbe szorulásához járul hozzá az a sajátos,
megélés és emlékezés közötti lebegtetés is,
amely a jelen és múlt idejű igék váltakozó
használatából ered. Szinte észrevétlenül
igazolódik vissza újra meg újra az, ahogyan
a címet is a konkrétum és homályosság, a
tárgyakba szorult emlékek és a megélt, illet-
ve elmúlt pillanatok illékonyágának kettős-
ségében (is) értelmezhetjük, miközben a tej
és a szobor társítása egy pillanatig sem ve-
szít egyediségének erejéből.

Kontúr és sűrűség viszonya más szin-
teken is megmutatkozik. Például a két „fősze-
replő” (az „én” meg a „te”) személyisége sem
élesen körvonalazott, s bár nagyon sok apró
rezdülésrészt derül ki róluk, mindez nem

állítja össze őket koherens, kész jellemekké
– éppen ebben lesz hiteles ez a próza: válto-
zásukban, egymással való folytonos interak-
ciójukban (az egymástól való távollét is egy-
fajta interakció) mutatja meg a két félt. A
„tejszerű” szöveggel szemben feszültséget
kelt a szerző által készített metszetek élessé-
ge, a fekete-fehér kontrasztja, a vonalak há-
tározottsága, amelyek révén nem pusztá il-
lusztrációként, hanem a szöveggel vi-
szonyba lépő elemeként tarthatjuk számon
ezeket. Tulajdonképpen több művészi forma
kifejezőképességének, technikáinak „tanul-
ságait” sűríti magába ez a vékony kötet, fel-
lazítva a műfajiság határait (azaz ellenállva
a szoborra keményedésnek): a próza
képisége miatt líraibb jellegű, a többletjelen-
tés kialakulásához hozzájárulnak a fejeze-
tekhez illesztett képzőművészeti elemek, a
zenét képviselik a recitativók, illetve a sze-
replők maguk is játszanak hangszeren, sőt
egy-két filmutalás vagy fényképészetre utá-
ló terminus is felbukkan, miközben az egyes
jelenetek filmkockaszerű egymás mellé il-
lesztése teszi lendületessé és magával raga-
dóvá a szöveget.

Mindez rendkívül könnyedén és termé-
szetesen történik, még akkor is, ha legtöbbször
a szorongás és a nyugtalanság tematizálódik.
Egy „arkádikus világ” kiépüléséről,
visszaállítási kísérleteiről, majd széteséséről
olvashatunk, amit hol madártávlatból, hol
halszemoptikával állandó vívódások, pon-
tos önelemzések kísérnek.

SZÖVEGEK SZÖVETE

Tapodi Zsuzsa: *Szövegek szövete*

■ Nehéz találobb címet adni jelen ismertető-
nek, mint ami maga az alábbiakban rövi-
den bemutatandó kötet címe. Tapodi Zsuzsa
irodalomtörténész harmadik kötete¹ az utóbbi
évek publikációiból válogat: konferencia-
előadások írott változatait, tanulmányokat,
esszéket, recenziókat tartalmaz, amelyek
konferenciakötetekben, a *Korunk*, illetve
Székelyföld című folyóiratokban, az Újvidéki
Egyetem *Tanulmányok/Studije* című szak-
folyóiratában jelentek meg; néhány szöveg
jelen kötetben lát először napvilágot. A kötet
előszava így indít: „A szöveg és szöveget szó a
latin eredetiben is egy tőből származik. Ezt az
etimológiai kapcsolatot a magyarba átke-
rült formák – *textus* és *textília* – is érzékelté-

tik. A megalkotottság, az elemek összefonódá-
sa mindkét produktum létrehozásának elen-
gedhetetlen feltétele. Ahol a szöveget felszíne
fölfeslik, láthatóvá válik az alatta húzódó ré-
teg: a *textus* mögött fölsejlik a *hypotextus*.”

A szöveget metafora több vonatkozásban
is jelentéssé válik a kötetben. Mindenek-
előtt az egyes szövegek szintjén, amelyek-
ben a szerző szövegeket, szerzőket találko-
ztat, ugyanannak a világirodalmi motívum-
nak különböző alakváltozatait szövi egybe,
ilyen mintázatokkal találkozunk a kötet első
részében, amely a *Motívumok alakváltásai*
címet viseli. Ebben – a kötet fejezetei közül
– a legtagabb ívű részben világirodalmi témájú
egyetemi előadások írott változatait

gyűjti egybe a szerző, amelyek elsősorban a diákok vizsgára való felkészülését hivatottak segíteni, de az izgalmas világirodalmi kalandozások túlmutatnak a didaktikus kereteken. Tapodi Zsuzsa különböző toposzok és motívumok alakulását követi időközönként és médiumokon át (az önbeteljesítő prófécia Szophoklész *Oidipusz királyában*, Pedro Calderón de la Barca *Az élet álom* című színművében, valamint Julio Cortázar *Titkos fegyverek* című elbeszélésében; átmeneti rítusok Zeffirelli *Napfivér, holdnővér* című filmjében; Molière *Tartuffe*-jének olvasata Bulgakov és Spiró György felől; az abszurd alakváltozatai Hašek, Kafka és Hrabal műveiben; a demitizálás alakváltozatai Bulgakovnál és Hrabalnál; az Umberto Eco, Milorad Pavić, Ioan Petru Culianu, valamint Szilágyi István által képviselt posztmodern regénymodellek összevetése). Az alkalmazott összehasonlító elemzői módszer sajátossága, hogy egy művet nem önmagában vizsgál, hanem vele motivikus kapcsolatban álló, de más beszédmódot, eszmetörténeti vagy stíluskorszakot képviselő, adott esetben ugyanahhoz vagy más nyelvhez, kultúrához tartozó szövegekkel együtt. Ily módon, ezekben a találkoztatásokban, ebben az összefüggéseket kereső együtt látásban domborodnak ki az adott motívum változó társadalmi-történeti kontextusai, hangsúlyváltásai.

A kötet *Másságképek, tükkörképek* című második fejezete a kultúratudományok, az imagológia vizsgálati körébe tartozó írásokat tartalmaz, amelyek a szerző által az imagológiai kutatócsoport keretében kutatásvezetői minőségben az utóbbi években folytatott kutatások eredményeit foglalják össze. Az imagológiai vizsgálatok fókuszában a másíkról, az idegenről – legyen az égvén vagy nemi, társadalmi, etnikai csoport – a különböző társadalmi-kulturális diskurzusokban, praxisokban kialakult nézetek, előítéletek, sztereotípiák, nemzeti mítoszok, kultuszok és torz nemzetképek, a mi és ők, saját és idegen, identitás és alteritás kérdései állnak. Az első tanulmány a külföldieknek az erdélyiekre és az erdélyi nemzetek egymásról alkotott képét vizsgálja 18–19. századi szerzők (Kazinczy Ferenc, Dinicu Golescu és Daniel Gottlieb Scheint) leveleiben, útinaplóiban; ezt követi a nemi sztereotípiák témaköréhez kapcsolódó recenzió Jack Holland *Nőgyűlölet* című könyvéről, amelyet Vallasek Júlia fordított, utószavát pedig Balázs Lajos írta; a következő tanulmány két 19. századi magyar szerző, Gyulai Pál és Jókai Mór románokról alkotott képét vizsgálja az *Egy régi udvarház utolsó gazdája*, illetve a *Szegény gazdagok* című regényeikben.

Tapodi Zsuzsa bátran nyúl olyan szerzőkhöz, akiknek olvasóközönsége megosztott, mint amilyen a Wass Alberté; jó érzékel tapintja ki a szerző írásmódjának azon karakterét, amely előhívja a nemzeti elfogultságon alapuló olvasatokat, de amely lehetővé teszi az elfogulatlan, tárgyilagos befogadást is, tárgyi ismereteken alapuló árnyalt értékítéletre ösztönözve az olvasót. Továbbá Bányai Éva *Térképzetek, névtérképek, határidentitások* című, Bodor Ádám valamint az ún. „posztbodoriánus” erdélyi illetve erdélyi, kötöttségű szerzők (köztük Láng Zsolt, Dragomán György, Vida Gábor és Papp Sándor Zsigmond) prózapoétikáját elemző könyvéről olvashatunk recenziót, majd az imagológiai fejezet zárótanulmánya a Bányai Éva könyvének megalapozó fogalmai (határlét és határidentitás) mentén vizsgálja azt az interkulturális és interetnikus teret, amely az erdélyi (kötődésű) kortárs magyar és román irodalom képviselői, Bodor Ádám, Dragomán György, Bogdán László, Corin Braga és Dan Stoica műveiből bomlik ki.

A kötet harmadik része, melynek a szerző az *Erdélyi irodalom és társadalmi kontextusai* címet adta, térben és időben a legszűkebb szegmensen, a közelmúlt erdélyi irodalmával foglalkozik, de mint kiderül, ez a témakör is tág keretet, mozgásteret biztosít az irodalomkutató számára. A fejezet első és utolsó szövege Tapodi Zsuzsa lakóhelyéhez, Sepsiszentgyörgyhez kapcsolódik: az elsőben a szerző Sepsiszentgyörgy utcanévtábláinak változásai mentén követi végig a tériség 20. századi történelmét, a két kisebbség – az ország szinten kisebbségi magyar és a város szintjén kisebbségi román közösség – egymással rivalizáló kultuszait, a Sepsiszentgyörgy emlékezetében bekövetkezett változásokat, a kulturális emlékezet és a hatalom viszonyát. Az utolsó szöveg pedig Sepsiszentgyörgy neves írója, Bogdán László posztmodern prózapoétikájának szentel figyelmet. A két – lokális vonatkozású, de (kon)textuálisan tágabb érintettségű – szöveg köztesében Dózsa György alakjának irodalmi reprezentációival, Áprily Lajos és baráti köre levelezésével, Pomogáts Béla *Magyar irodalom Erdélyben 1928–1944* című kötetével, valamint az államszocializmus korában működő Állami Művészeti és Irodalmi Kiadó kolozsvári fiókszerkesztőségének kiadáspolitikájával foglalkozó írások foglalnak helyet.

Egy publikált írásokból összeszerkesztett kötet mindig összegzés, számvetés, irányjelző a továbblépéshez. Nem véletlen, hogy éppen ezeket a szövegeket szőtte köteté Tapodi Zsuzsa. A látszólag más-más idő-

és térkoordináták között mozgó szövegek a kötet keretében összeérnek, mint az ízek, átjárások, kapcsolatok teremődnek közöttük. A textúrajelleg, amit a cím idéz, egyszerre vonatkoztatható azokra a szövegekre, amelyek a szerző komparatív elemzéseiben tételesen találkoztak, illetve tetten érhető maguknak a tanulmányoknak az egymásra rétegződésében is, ahogyan a mintázatok kirajzolódnak a megmunkált felületeken.

Tapodi Zsuzsa írásai egyszerre pontos, ismeretgazdagító és az elemzett művekhez

hasonlóan páratlan olvasmányélményt nyújtó szövegek, amelyek azt tanúsítják, hogy a nagyvelbeszélések letűntével, a mozaiktudat korszakában nem tűnt végérvényesen tova az a nagy ívű és kitartó figyelem, amely át tudja fogni és meg tudja találni az értelmezés kódjait a különböző irodalmi produktumokhoz és kontextusaikhoz az ókortól a posztmodernig, a nemzeti kultúrától az interkulturalitásig, a regionálistól az egyetemességig.

Pieldner Judit

■ JEGYZET

1. Korábbi kötetei: *Irodalom a politika szolgálatában. Gaál Gábor munkássága pályája utolsó szakaszában*. Nemzetközi Hungarológiai Központ, 2001; *A soha el nem vesző könyv nyomában*. Pallas-Akadémia, Csíkszereda 2008.

EGY BENCÉS APÁTSÁG KÖZÉPKORI DIPLOMÁI

A garamszentbenedeki apátság 13. és 14. századi oklevelei (1225–1403). Közzéteszi Keglevich Kristóf

■ A Keglevich Kristóf által közzétett oklevéltár a garamszentbenedeki bencés apátság (konvent) 1403 előtt kelt diplomáit adja közre. A vizsgált korszak 1403-ig terjed, mert ekkor került ki a monostor az 1374 óta hivatalban levő Henrik apát vezetése alól. A forráskiadvány előtörténetéhez hozzátartozik, hogy Knauz Nándor (1831–1898) az esztergomi érsekség levéltárnokaként a *Garammelletti szentbenedeki apátság* címmel 1890-ben írt monográfiája megírásakor a főkáptalan levéltárának okleveles anyagát a *Monumenta Ecclesiae Strigoniensis* című okmánytárban elkezdte közzétenni, de az anyag jó része eddig kiadatlan maradt. Az 1880-as évekig megjelenő forráskiadványokat is használta. Keglevich Kristóf már az időközben megjelent oklevélkiadásoknak (például *Anjou-kori oklevéltár* és *Zsigmond-kori oklevéltár*) és a Középkori Magyarország Levéltári Forrásainak Adatbázisa ismeretében láthatott hiánypótló munkájához.

A mű a Szegedi Tudományegyetem Történeti Intézete Középkori és Kora Újkori Magyar Történeti Tanszékének megbízásából, a Koszta László szerkesztette *Capitulum*¹ sorozat IX. köteteként jelent meg, Piti Ferenc lektorálásával, Szegeden 2014-ben. A borítón a garamszentbenedeki apátság pecsétjének 1401. március 19-i lenyomata (MOL DL 58 787) látható.

Szeged, 2014.

A szerző a sorozat előző kötetében közölt monográfiájában a bencés rendház történetét is bemutatta 1075-ös alapításától 1403-ig.² A két könyv egymással egységet alkot. Az oklevéltár ugyanis az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának Történelemtudományi Doktori Iskolájában készült, és 2011. február 8-án megvédett, Körmenyi Tamás, valamint Bertényi Iván vezette doktori értekezésének (vagyis a rendháztörténeti munka) függelékévé jött létre. Keglevich Kristóf egyébként az ELTE Természettudományi Karának kémia és a Bölcsészettudományi Karának történelem szakjain diplomázott 2006-ban. 2008-tól 2011-ig az ELTE BTK-n adott elő. 2008-tól a fővárosi Fazekas Mihály Fővárosi Gyakorló Általános Iskola és Gimnáziumban tanít.

A jelenleg Szlovákiában található szentbenedeki apátságot a királyi kegyuraság, birtokállományának nagysága, exempt jogállása, a 14. századi bencés reformmozgalomban betöltött vezető szerepe, fennmaradt nagyszabású gótikus épülete és liturgikus tárgyainak színvonal, valamint hiteleshelyi tevékenysége alapján a Mohács előtti Magyarország a pannonhalmi és a kolozsmonostori után harmadik legjelentősebb bencés monostorának mondhatjuk.